הכא שונה דין סורר ומורה,

עא-ב משום, **דכוליה קרא יתירא הוא**, שהיה די לנו אם התורה היתה כותבת: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם. ורגמהו כל אנשי עירו באבנים..." וכל שני הפסוקים: "ותפסו בו אביו ואמו והוציאו אותו... ואמרו אל זקני עירו בננו זה..." מיותרים לדרשה.

לכן, מתוך הפסוקים המיותרים — נדרש שהתורה הקפידה לקיים דין בן סורר ומורה במדוייק, כמו שכתוב, ואם חסר אחד מן פרטי הדין, כגון: שהיה אחד מהן גידם — אין מקיימים את כל הדין.

שנינו במשנתינו: **ומתרין בו בפני שלשה.**

ומקשינן: שלשה **למה ליי?** הרי כל הטעם שצריכים עדים, הוא, בכדי שלא יוכל להכחישם שלא הסרוהו, ואביו ואמו פסולים לעדות, כי הם קרוביו —

ואם צריכים עדים, קשה: **בתרי סגי**, די לנו בשתי עדים, ככל העדויות שבתורה.

ומתרצינן: **אמר אביי**: אכן, לא צריכים שלשה עדים, **והכי קאמר** כך מתפרשת משנתינו:

מתרין בו בפני שנים שלא ימשיך במעשיו המכוערים, **ומלקין אותו בפני שלשה** דיינים, כשאר חייבי מלקות.

מבארת הגמרא: **מלקות בבן סורר ומורה** — **היכא כתיבא**[20] איך כתובה בתורה, כלומר, מאיזה דרשה דרשינן זאת?

כמו דדרשה **רבי אבהו** —

דאמר רבי אבהו [רבי אבהו דורש דרשתו גבי מוציא שם רע, ששנינו במסכת כתובות (מו) שחייב מלקות]: **למדנו** גזירה שווה: "**ויסרו**" **ויסרו**" מבן סורר ומורה, נאמר במוציא שם רע (דברים כא): "ולקחו זקני העיר את האיש ויסרו אותו", ונאמר בבן סורר ומורה: "ויסרו אותו", מה בן סורר ומורה לוקה אף מוציא שם רע לוקה.

ובן סורר ומורה מנלן שלוקה?

מ"בן" — ממה שכתוב בו "בן"[21].

ו"בן" למדים גזירה שווה **מ"בן"** הכתוב בפרשת מלקות (דברים כה): "**והיה אם בן הכות הרשע**". הרי ש"בן" בא ללמד שחייב מלקות.

שנינו במשנתינו: **חזר וקלקל נידון בעשרים ושלשה...** שנאמר בננו זה — זהו שלקה בפניכם.

---

20. ואין לומר שלוקה משום שעבר על הלאו של: "לא תאכלו על הדם" [עיין בהקדמה לפרקנו] משום שהוא "לאו שבכללות", שאין לוקין עליו.

ועיין לעיל בתוס' (סג ד"ה משום), הסוברים דאם יחזור ויאכל ולא יוכלו להביאו לבית דין למיתה, כגון בזמן שגלו סנהדרין, מכל מקום ילקוהו. כן הבין הגרע"א בגליון הש"ס בדברי התוס'.

ועיין במנחת חינוך אות כ"ב.

ועיין לקמן הערה 27.

21. המהרש"ל מבאר דרשה זו: שמה שכתוב "בן" בבן סורר ומורה, הוי כאילו כתוב "בן" גם

ותמהינן: איך דרשינן "בננו זה" לדרשה זו שיהיו שם שלשה ראשונים —

הלא, **האי** פסוק זה — **מבעי ליה** הוצרכנו אותו לדרוש: "**זה**" **ולא סומין?!**

ומתרצינן: יש מקום לדרוש שתי הדרשות —

אם כן אם הפסוק היה בא להשמיענו רק דרשה זו: "זהו שלקה בפניכם[22]" — **ליכתוב קרא** היתה התורה יכולה לכתוב: "**בננו הוא**" סורר ומורה, והיה נדרש שפיר: "הוא" שלקה בפניכם —

מאי למה כתבה התורה: **בננו** "**זה**" שמשמעותו שמראין עליו באצבע: זה הבן! לכן גם דרשינן למעט סומא, שאם היה אחד מהן סומא — פטור.

שמע מינה מפסוק מיותר זה, **תרתי** שתי הדרשות.

מתניתין:

המשנה ממשיכה לדון בדין בן סורר ומורה.

שנינו בתחילת הפרק: זמנו של בן סורר ומורה הוא עד שיקיף זקן התחתון.

אם **ברח עד שלא נגמר דינו, ואחר כך הקיף זקן התחתון** — **פטור,** בית דין לא ידונו אותו, כיון דאם היה עושה עכשיו את מעשיו המכוערים, הריהו פטור.

ואם מאחר **שנגמר דינו ברח, ואחר כך הקיף זקן התחתון,** וחזר ועתה הוא בידינו — **חייב** מיתה. כיון שנגמר דינו, הריהו כאיש הרוג, ואין לנו יותר ענין לחפש בזכותו ולהצילו[23].

גמרא:

הגמרא דנה בדין מדיני בן נח — ואינו שייך לדין בן סורר ומורה — משום, שרצתה

במוציא שם רע, שהרי למדים זה מזה בגזירה שוה "ויסרו ויסרו". ועתה למדים "בן בן", מוציא שם רע — שכאילו כתוב בו "בן" — מפרשת מלקות.

והאמת שרש"י פירש כן במסכת כתובות (מו), אבל כאן בסוגייתינו אינו מבאר כן, אלא שהוא גזירה שווה משולש: "ויסרו" מ"ויסרו", "ויסרו" מ"בן", "בן" מ"בן".

ועיין בשיטה מקובצת (שם) המבאר למה שינה רש"י שיטתו.

22. היד רמ"ה מפרש בהיפך: דאם כדי למעט סומין, היה די לומר: "בננו הוא", ומכך שיודעים שהוא הוא, מוכח שרואים אותו, וממה שנאמר: "זה" דרשינן: זהו שלקה בפניכם.

ועיין ב"תורת חיים" ו"ערוך לנר".

23. כן פירש רש"י.

והיד רמ"ה מפרש: טעם הפטור ברישא של המשנה, הוא: משום שעד שלא נגמר הדין לא נגמר החיוב, לכן צריכין שיהיה בר חיובא בשעת גמר הדין שהוא שעת חיובו [ולדברי רבי חנינא: צריכין שיהיה באותו "מצב" עד שעת גמר הדין — עיין בגמרא], ולכן אם הקיף זקן פטור.

ומשל למה הדבר דומה, לאילו עשה מקצת מעשיו לפני הקפת זקן ומקצת אחרי כן, כן הדבר הזה, הוי מקצתו אחרי כן, כי גמר הדין הוא חלק מה"מעשה".

ואילו בסיפא שנגמר דינו לפני הקפת זקן, היה ה"מעשה" שכלול בו גמר הדין, בתוך זמן חיובו.

ועיין בהערה 26.

לדמותו לענינינו.

אמר רבי חנינא: בן נח גוי **שבירך את השם**[24] בגיותו, — והיא אחת משבע מצוות שנצטוו עליהן בני נח — **ואחר כך נתגייר** — פטור[25].

והחידוש הוא, אף שאם היה נשאר בגיותו היה חייב מיתה, כיון שנתגייר הופקע ממנו חיובו.

והטעם: **הואיל ונשתנה דינו** שבגיותו היה נדון אף בעד אחד ובדיין אחד בלי התראה, ואילו עתה, אם היה עושה כן, דנים אותו בעדים וסנהדרין של עשרים ושלשה ובהתראה —

ונשתנה (נשתנה) מיתתו, שבגיותו היה נידון בהרג — והוא סייף — ועתה אם היה עושה כן היה נדון בסקילה, לכן הוא פטור.

הגמרא דנה בדברי רבי חנינא, ומנסה להוכיח דבריו ממשנתינו.

האם **נימא מסייעא ליה** שמשנתינו מסייעת לרבי חנינא. שנינו:

ברח עד שלא נגמר דינו, ואחר כך הקיף זקן התחתון — פטור —

מאי טעמא מדוע פטור —

האם **לאו משום דאמרינן: הואיל ואישתני** והקיף זקן התחתון — **אישתני?**

וזו סיוע לדברי רבי חנינא.

ודוחה הגמרא: **לא!** איננו פטור משום סברת "אישתני", **אלא** —

שאני שונה **הכא** דין בן סורר ומורה, מפני **דאי עביד השתא** את מעשיו המכוערים, **לאו בר קטלא הוא** אינו בן מות כלל, שהתורה פטרתו לגמרי —

ואילו בן נח שנתגייר, אם היה מברך את השם עכשיו, היה חייב מיתה. אלא שנשתנה דינו לגבי עדים ודיינים והתראה, וסוג המיתה, אבל לא נשתנה לגמרי.

תא שמע נוכיח ממשנתינו שלא כדברי רבי חנינא:

אמרה המשנה בסיפא: **אם משנגמר דינו ברח, ואחר כך הקיף זקן התחתון — חייב.**

מוכח, שלמרות שהשתנה, בכל זאת לא נפטר מעונשו.

וקשה על רבי חנינא הסובר שהשינוי פוטרו[26]?

---

24. בספר "סנהדרי קטנה" מבאר שרבי חנינא נקט דינו דוקא בברכת ה' [כולל עבודה זרה], כי בשאר שבע מצות בני נח לא שייך לומר כן.

בגזל, דינים ואבר מן החי, עתה בגירותו אינו חייב מיתה. וכן כשהרג את חבירו גוי. [כמבואר בהמשך הסוגיא].

ואילו אם הרג ישראל ונתגייר, גם רבי חנינא מודה שהוא חייב [כמבואר בסוגיא].

ונשאר רק דוגמא אחת שנשתנה דינו ממיתה למיתה, ממיתה קלה למיתה חמורה.

25. כתבו התוס': דיון הגמרא הוא אם חייב בדיני אדם. אבל הגמרא לא דנה אם גר שנתגייר יענש ב"דיני שמים" על עבירותיו שעבר בגיותו, שדבר זה תלוי במחלוקת תנאים במסכת יבמות (מח ב).

26. הקשה ה"ערוך לנר", מה סבר המקשן, אם

ומתרצינן: **נגמר דינו** — **קאמרת**?! איך אפשר לדמותו לבן סורר ומורה בשכבר נגמר דינו?

אם **נגמר דינו** — **גברא קטילא הוא** הריהו בעינינו כמת, לכן ממיתין אותו אף שהשתנה[27], ואילו בן נח שנתגייר, עדיין לא

לא ידע לחלק בין נגמר דינו ללא נגמר דינו, אם כן, איך רצה מתחלה להביא ראיה לרבי חנינא, ולבסוף להקשות עליו.

ועוד, למה אינו מקשה סתירה מינה ובה מהרישא להסיפא.

ומתרץ, המקשה כשלעצמו ידע שפיר לחלק בין לא נגמר דינו, שמצבו בעת גמר דין הוא מצב של פטור לבין נגמר דינו שבעת גמר הדין היה חייב ונשאר במצבו [ועיין בהערה 23 בשם הרמ"ה].

אבל הוקשה לו אליבא דרבי חנינא הסובר הואיל ונשתנה דינו ונשתנה מיתתו — פטור, לכן הוקשה לו מהסיפא הרי השתנה דינו לגמרי, ולמה חייב. עד שתירץ לו התרצן שבנגמר דינו הריהו גברא קטילא.

ודברים דומים כתב ה"חזון איש".

27. כתב הרמב"ם (הלכה ז) כיצד דנין בן סורר ומורה? מביאין אותו אביו ואמו תחילה לבית דין של שלשה ואומרין להן: "בננו זה סורר ומורה"... ומלקין אותו... חזר וגנב... אביו ואמו מביאים אותו לבית דין של עשרים ושלשה... ואחר שמקבלין עדותן בודקין אותו שמא הקיף השער את כל הגיד".

והקשה ה"כסף משנה" למה אין בודקים אותו גם בגניבה הראשונה שמא הקיף זקן, כדי לפטרו ממלקות? ועיין שם ב"לחם משנה".

ה"חזון איש" מתרץ בפשיטות. לגבי מלקות אין חייבים לבדקו לפני גמר דין, כי יבדקו אותו לפני שילקוהו, ואם הקיף זקן יפטר, אבל אין צריכים לבדקו בשעת גמר דין, דאף אם יבדקוהו ולא הקיף זקן, יבדקוהו בשעת המלקות אם הקיף זקן.

אבל כשגומרין דינו למיתה צריך בדיקה, ולא סגי שיבדקוהו לפני שימיתוהו, דאם יימצא אז שהקיף זקן, עדיין יסופק לנו שמא בשעת גמר דין לא הקיף זקן, ונגמר דינו בלי הקפת זקן, והנו חייב, ושמא הקיף זקן כבר בשעת גמר דין, והנו פטור — ומספק לא נוכל להמיתו.

לכן צריכין לבדוק אותו בשעת גמר הדין, כדי לברר ש"בודאי" חייב מיתה.

מדברים אלו משמע שסובר שאם אכל אכילה ראשונה לפני שהקיף זקן, ועתה בשעת מלקות הקיף זקן — פטור.

כלומר, שדין "אישתני דינא אישתני קטלא" שייך גם לגבי מלקות.

אבל הגר"ח סובר שדין אישתני שייך רק במיתה ולא במלקות, ולדעתו הקיף זקן אחרי אכילתו הראשונה לפני שהלקוהו, חייב מלקות.

ומוכיח כן מדברי הגמרא והרמב"ם (הלכה ט) שכתבו שאם הקיף זקן אחר גמר דינו למיתה פטור מטעם שהוא גברא קטילא. וסברא זו שייכת רק במיתה ולא במלקות.

ה"חזון איש" חולק עליו, וסובר שכיון שכל חיוב המלקות הוא משום הלאו של "לא תאכלו על הדם" שפירושו לא תאכלו אכילה המביאה לידי מיתה, אם כן כל חיוב המלקות הוא חלק בעצם דיני סורר ומורה, ואינו עונש על עבירתו באכילה ראשונה, אלא כהכנה לקראת מיתה שיתחייב אם יאכל אכילה שניה. וממילא אם הקיף זקן בשעת מלקות, והמלקות לא תביאוהו למיתה. אין שום סיבה להלקותו.

ומה שאמרה הגמרא אישתני דינא לענין קטלא, כלול בזה גם אישתני דינא לענין מלקות.

הגר"ח [וכן כתב האבן האזל] מתרץ קושית הכסף משנה, ומבאר דשונה דין מיתה בסורר ומורה מדין מלקות. לפי ההנחה שמלקות אינה חלק מדין מיתה של סורר ומורה, אלא היא חיוב

נגמר דינו[28].

הגמרא ממשיכה לדון בדין רבי חנינא.

תא שמע: שנינו ברייתא:

בן נח שהכה את חברו גוי כמוהו, וכן אם **בא על אשת חבירו, ונתגייר — פטור.** הואיל ואם עשה עתה כן, להרוג גוי ולבא על אשת גוי, היה פטור, כדין ישראל שהרג את הגוי או שבא על אשת גוי —

עשה כן בגיותו **בישראל**, והרג את איש ישראל או בא על אשת ישראל, **ונתגייר** — **חייב**. הואיל ואם עשה כן עתה, היה חייב[29].

ומקשה הגמרא על רבי חנינא מהסיפא של הברייתא:

ואמאי חייב, הרי בהתגיירותו השתנה דינו, שבגיותו לא היה נהרג בשני עדים ובסנהדרין ובהתראה, ועתה דנים אותו בעדה עדים והתראה, ולדברי רבי חנינא **נימא: הואיל ואישתני — אישתני?**

ומתרצינן: דברי רבי חנינא אמורים בבן נח שבירך את השם והתגייר, דאז השתנה גם

בפני עצמו, מפני שעבר על הלאו של "לא תאכלו על הדם"

אף של"מעשה" קשורים זה בזה — דין מיתה ומלקות, שאם כבר הקיף זקן אינו חייב, ואם אביו ואמו חרשין או גדמין לא ילקוהו כשם שלא ימיתוהו, אבל עצם חיוב המלקות אינו קשור לדין בן סורר ומורה, והוא חיוב בפני עצמו.

וכן, כל ההגבלות שנשנו בפרק זה, כגון היותו סמוך לגבורתו של איש וכדומה, אין להן שייכות לדין מלקות אלא למיתה.

וכן גם הדין שאם הקיף זקן — פטור, לא שייך למלקות כלל, ומה שהשתנה דינו בשעת המלקות, אינו פוטרו ממלקות, כנ"ל, ולכן כיון שנדון למלקות חייב מלקות — שהוא חיוב בפני עצמו — אף אם הקיף זקן.

אין הכי נמי שאם הקיף זקן לפני אכילתו הראשונה, פטור ממלקות כיון שבודאי לא יבוא לידי מיתה. אבל אם כבר דנוהו למלקות, מלקין אותו, כיון שהמלקות הוא חיוב עצמי בדין בן סורר ומורה.

ובזה מבוארים דברי הרמב"ם שאין צריכים לבודקו טרם גמר דין למלקות, דאין בכך תועלת, דאם בדקנוהו בשעת האכילה ולא הקיף זקן, חייב מלקות, אף אם עתה בשעת גמר דין הקיף זקן.

28. ואין הכי נמי, אם יגמר דינו בגיותו ואחר כן יתגייר, מודה רבי חנינא שחייב מיתה. יד רמ"ה ומאירי.

אבל המנחת חינוך (מצוה כו) דן בדין זה, כי יתכן שאין בבן נח המושג של "גמר דין". ואין בכח של עד אחד ודיין אחת לעשותו כגברא קטילא.

ועיין שו"ת חלקת יואב סימן י"ד.

29. האם התרו בו בגיותו? ולכאורה בגיותו לא התרו בו, כי בן נח חייב אפילו בלי התראה. ואם לא התרו בו איך יתחייב עתה, הלא בדיני ישראל מחייבים רק בהתראה?

התוס' (דף פ ב) דנים בכך.

ובקושיתם שם סוברים, שאכן התרו בו. [ונלמד מכך שהמותרה לדבר חמור — מותרה לדבר קל]

ובתירוצם שם מחדשים, שאף אם לא התרו בו בגיותו, יתחייב בגירותו, בלי התראה.

דינו וגם **מיתתו**, וכדי לפטרו **בעינן** אנו זקוקים לשני השינויים הללו —

והאי בן נח שהכה את ישראל או שבא על אשת ישראל, אמנם **דינו אישתני**, אבל **מיתתו לא אישתני** שגם ישראל שהרג את ישראל חייב מיתת סייף, וכן גם בהיותו גוי, ולא השתנה דין מיתתו.

ומקשינן: אכן בתירוץ זה מתורץ שפיר כשהרג את ישראל בגיותו. אבל כשבא על אשת ישראל בגיותו ונתגייר, השתנה גם מיתתו מסייף לחנק, ולמה חייב?

בשלמא רוצח אם הרג את ישראל, לא השתנה מיתתו, כי **מעיקרא** בגיותו — מיתתו **בסייף** ככל מיתות בני נח, **והשתא** אם היה עושה כן, גם מיתתו **בסייף** כדין רוצח בישראל —

אלא אשת איש ששנתה בברייתא, הרי השתנה מיתתו, כי **מעיקרא** בגיותו, מיתתו **בסייף**, ואילו **השתא** אם היה עושה כן, מיתתו **בחנק** כדין ישראל הבא על אשת איש?

ומה יענה רבי חנינא? ולמה חייב?

ומתרצינן: מה שאמרה הברייתא: "עשה כן בישראל ונתגייר — חייב", מדובר שעשה כן **בנערה המאורסה**, **דאידי ואידי** בין אם עשה כן בגיותו ובין אחרי שהתגייר — מיתתו **בסקילה**.

כי דין נערה המאורסה שחייבין עליה סקילה הוא אף בגוי הבא על נערה המאורסה ישראלית, כמו שמבואר בפרק ארבע מיתות (נז א).

ומקשינן: תירוץ זה אינו עולה יפה, כי מהרישא של הברייתא אפשר להוכיח על הסיפא, וכמו שברישא של הברייתא "בא על אשת חבירו", בודאי לא מדובר בנערה המאורסה [כי אין בגויים דיני נערה המאורסה, כי אין להם דיני אירוסין, ואם יבא על ארוסה הריהו פטור, ואשת גוי נאסרה לכל העולם רק על ידי בעילת בעל] כן בסיפא לא מדובר בנערה המאורסה.

והא הסיפא "**עשה כן בישראל**", **דומיא** להרישא **דאשת חבירו** — **קתני** נשנית?

וחוזרת הקושיא על רבי חנינא, למה כתבה הברייתא בסיפא, שאם עשה כן באשת ישראל — חייב, הרי נשתנה דינו ונשתנה מיתתו מסייף לחנק?

ומתרצינן: **אלא** אמנם מדובר באשת איש —

ובכל זאת לא נשתנה מיתתו, כי אף שבגיותו היה חייב סייף, אבל היות שסייף חמורה מחנק, הרי חנק כלולה בסייף, כי מיתה **קלה** והיא חנק **במיתה חמורה מישך שייך** כלולה במיתה החמורה. כלומר, אף בגיותו היה חייב "חנק", אלא שחייב יותר מחנק, ומחנק לחנק לא נשתנה מיתתו. ולכן אמרה הברייתא שהוא חייב חנק.

אבל בבן נח שבירך את השם, נשתנה מיתתו מסייף הקלה לסקילה החמורה ממנה, ולא שייך סקילה בסייף. כי הקלה כלולה

והטעם: הואיל וכבר נתחייב.

בחמורה, ואין החמורה כלולה בקלה.

ומקשינן: **הניחא**, תירוץ זה: "קלה בחמורה מישך שייכא" ניחא, לדעת **רבנן דאמרי: סייף חמור** מחנק, לכן מתורץ היטיב שלא נשתנה דינו אלא מחנק לחנק —

אלא עדיין אינו מתורץ לדעת **רבי שמעון דאמר: חנק חמורה** מסייף, ולדעתו **מאי איכא למימר** איך יתרץ רבי חנינא את הברייתא.

הרי בגיותו חייב סייף הקלה, ועתה כשנתגייר, אם היה עושה כן היה מתחייב חנק החמורה, ולמה חייב, הרי השתנה מיתתו מקלה לחמורה?

ומתרצינן: רבי שמעון **סבר לה כתנא דבי מנשה, דאמר: כל מיתה האמורה לבני נח** בעוברם על שבע המצוות, **אינה** סייף **אלא חנק** —

ולכן, לא השתנה מיתתו, דבגיותו חייב חנק ועתה בגירותו גם חייב חנק על איסור אשת איש.

ומקשינן: לדברי רבי שמעון הסובר שחנק חמורה מסייף, וכן סובר שכל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא חנק, עדיין אין הברייתא מתורצת, כי —

בשלמא בבא על **אשת איש, מעיקרא** בגיותו, חייב **חנק** והיא סתם מיתה האמורה בבני נח, **והשתא** אם עשה כן אחרי שנתגייר — גם כן חייב **חנק**, ולכן חייב, כי לא נשתנה מיתתו —

אלא מה יענה רבי חנינא לדעת רבי שמעון, **ברוצח**, הרי **מעיקרא** בגיותו חייב **חנק**, **ואילו השתא** בגירותו חייב **סייף**, כדין ישראל שרצח את ישראל, ואם כן השתנה מיתתו, ולמה חייב?

ומתרצינן: **קלה בחמורה מישך שייכא**, גם מעיקרא בגיותו היה חייב סייף, אלא שהתחייב אף בחנק החמורה ממנה, וגם עתה בגירותו חייב סייף, ולא השתנה מיתתו.

הגמרא מביאה ברייתא לסיוע לדברי רבי חנינא.

האם **לימא** ברייתא זו **מסייעא ליה** —

שנינו: נערה המאורסה **שפרחה** זינתה, ומיתתה בסקילה, **ואחר כך** טרם שסקלוה אחרי שדנו אותה — **בגרה**, ועתה, אם היתה סורחת, היתה נידונת בחנק כשאר אשת איש — **תידון בחנק**.

ויש לדון: **בסקילה מאי טעמא לא** נידונת, הרי זינתה בנערותה?

האם **לאו, משום** דאמרינן: **הואיל ואישתני** גופה, מנערה לבוגרת, **אישתני** מיתתה? —

אין הכי נמי שאי אפשר לפוטרה לגמרי, כיון שאף בנערותה התחייבה בחנק, כמבואר, שמיתה חמורה כוללת עמה את הקלה, ועתה חייבת גם חנק ולא נקרא השתנה מיתתה —

אבל היות שגופה השתנה, לכן נידונת בחנק ולא בסקילה, אף שעשתה כן בנערותה והתחייבה סקילה —

ומוכח ששינוי הגוף גורם לשינוי. וכל שכן בבן נח שבירך את השם, שהשתנה גם דינו וגם מיתתו, הריהו פטור לגמרי — כדברי רבי חנינא.

ודחינן: גירסא זו בברייתא: סרחה ואחר כך בגרה תידון ב"חנק", אינה גירסא נכונה, **הא אמר ליה רבי יוחנן לתנא** לתלמידו ששנה לפניו את הברייתא: **תני!** שנה את גירסת הברייתא: **תידון ב"סקילה".**

כמו שהיא חייבת בנערותה, כן חייבת עתה, ומה שהשתנה גופה אינו משנה מיתתה.

ואין מכאן ראיה לרבי חנינא, כי בהחלט יתכן שבן נח שבירך את השם, אינו פטור לגמרי, אלא נידון בסייף [ולרבי שמעון בחנק] מיתתו הקלה[30].

מתניתין:

בן סורר ומורה נידון על שם סופו מפני שירדה תורה לסוף דעתו, סופו לכלות נכסי אביו, ומבקש הרגלו ואינו מוצא, ויצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות[31]. אמרה תורה: **ימות זכאי ואל ימות חייב**[32].

שמיתתן של רשעים — הנאה להם שאין מוסיפין לחטוא, **והנאה לעולם** ששקטה כל הארץ.

---

30. סכום שיטת רש"י:

1. אם השתנה מכל וכל, שאם היה עושה עתה היה פטור לגמרי — כגון בן סורר ומורה, וכן בן נח שהכה את הגוי ובא על אשת גוי — פטור לגמרי.

2. אם השתנה דינו ומיתתו, אלא שאם היה עושה עתה היה חייב [מיתה חמורה הימנה] — כגון בן נח שבירך את השם — לדעת רבי חנינא — פטור. [ולדעת המהרש"א חולק רבי יוחנן על רבי חנינא, וסובר שנידון במיתה שהיה נדון בגיותו. אבל בראשונים לא משמע כן].

3. אם השתנה דינו ולא השתנה מיתתו — כגון בן נח שבא על אשת ישראל או הרג ישראל — ["קלה בחמורה מישך שייכא"] — חייב מיתה, אף לדעת רבי חנינא.

4. אם השתנה גופו ולא השתנה דינו, כגון סרחה ואחר כך בגרה, נידון במיתתו שהיה חייב בה בשעת עשיית העבירה.

31. וכתב ה"תורת חיים" שבכך מבואר למה בבן סורר ומורה מענישים רק כשעבר ושנה, למרות שבכל דיני התורה מענישים אפילו על עבירה אחת.

32. כתב הרמב"ם בפירוש המשנה: אי אפשר לבסוף שלא יגזול בני אדם וישפוך דמים לקחת ממון שיעשה בו מה שהרגיל. והשם יתברך צוה שייהרג מפני זה, וייהרג הוא לפני שיהרוג לאחרים.

היינו שהרמב"ם בא לתרץ למה חייב מיתה, דאף אם ילסטם את הבריות, עדיין אינו חייב מיתה, לכן מבאר, שסופו לרצוח נפש, ולכן חייב מיתה.

אבל, אם כן, למה חייבתו התורה סקילה, ולמה לא "הרג" כדין רוצח?

היד רמ"ה ורבינו אליהו מזרחי מתרצים, שסופו לבוא לידי חלול שבת שהוא בסקילה.

המהר"ל בספרו על התורה מקשה, מנין לנו לומר שילסטם בשבת?

ומוסיף היד רמ"ה דעל עצם דין הריגה סגי בכך שעלול להגיע לידי רציחה, ולכן הורגים אותו לפני שיהרוג, כדין רודף. [כי על איסור חילול שבת אין הורגים אותו טרם שיעבור את העבירה, דלא ניתן להצילו בנפשו, כמבואר במשנה (עג א)].

ובפירוש בעלי התוס' על התורה, מפרשים: שמחויב סקילה כדין מקלל אביו ואמו. [ועיין ברמב"ן על התורה המובא בהקדמה לפרקינו].

ואילו מיתה **לצדיקים** — **רע להם** שהיו מוסיפין זכויות בחייהם, **ורע לעולם**[33] שהיו מגינין על דורם, ומוכיחין את הדורות.

יין ושינה לרשעים — **הנאה להם, והנאה לעולם** שכל זמן ששותין וישנים, אינם חוטאים, ואינם מריעים לבריות.

ויין ושינה לצדיקים — **רע להן** אין עוסקין בתורה, **ורע לעולם** שאם היו עוסקים בתורה, היתה זכות התורה מגינה על הדור. וכשהן מתבטלים מתורה — פורענות בא לעולם.

פיזור שנפרדין זה מזה, **לרשעים** — **הנאה להן והנאה לעולם** שאין יכולים להתייעץ עצות רעות זה עם זה, ולסייע זה את זה.

ולצדיקים — **רע להם, ורע לעולם.**

וכן בהיפך: **כנוס לרשעים** — **רע להם ורע לעולם, ולצדיקים** — **הנאה להן והנאה לעולם.**

שקט לרשעים — **רע להן ורע לעולם,** שיש להם פנאי לעשות מעשי רשע.

לצדיקים — **הנאה להן והנאה לעולם.**

גמרא:

עב-א **תניא: רבי יוסי הגלילי אומר: וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי, אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל?!**

אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה.

שסוף מגמר מכלה **נכסי אביו, ומבקש למודו** מה שהורגל בבשר ויין, **ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות.**

אמרה תורה: ימות זכאי! ואל ימות חייב!

שמיתתן של רשעים — **הנאה להם והנאה לעולם. ולצדיקים** — **רע להם ורע לעולם.**

שינה ויין לרשעים — **הנאה להם והנאה לעולם, לצדיקים** — **רע להם ורע לעולם.**

שקט לרשעים — **רע להם ורע לעולם, ולצדיקים** — **הנאה להם והנאה לעולם.**

פיזור לרשעים — **הנאה להם והנאה לעולם, ולצדיקים** — **רע להם ורע לעולם.**

מתניתין:

אחרי שלמדנו שבן סורר ומורה נידון על שם סופו, באה המשנה ללמדנו שגם "הבא במחתרת" נידון על שם סופו.

---

33. וכתב הרמ"ה: עוד יש לפרש, כמו שאמרה הגמרא קידושין (מ ב) שאין העולם נידון אלא אחר רובו, לכן כל מעשה טוב של צדיקים מכריע את העולם לטוב, ובהיפך ברשעים. וכן מתפרשת כל המשך המשנה.

המהרש"א מפרש כל המשנה בבן סורר ומורה: מיתתן של רשעים מדובר בן סורר ומורה, הנאה להם — שימותו זכאים, והנאה לעולם — שלא ילוסטמו [ויורצחו] על ידיו. וכן יין ושינה יגרמו לו שלא ילסטם [כל כך] את הבריות, מפני שהוא ישן בשעה שהבריות עוברים בפרשת דרכים. וכן שקט לרשעים, שעל ידי שאביו ואמו מיסרים אותו אין לו שקט ומנוחה, וכן כנוס לרשעים, היות שאינו חייב אלא בחבורה שכולה סריקין.